

Waldemar Chrostowski

Duchowe dziedzictwo Żydów
polskich : VII Sympozjum
Teologiczne "Kościół a Żydzi i
judaizm", Akademia Teologii
Katolickiej, Warszawa, 18 V 1995

Collectanea Theologica 66/2, 5-8

1996

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

DUCHOWE DZIEDZICTWO ŻYDÓW POLSKICH
VII Sympozjum Teologiczne „Kościół a Żydzi i judaizm”,
Akademia Teologii Katolickiej, Warszawa, 18 V 1995

Tematyka VII Sympozjum Teologicznego z cyklu „Kościół a Żydzi i judaizm” łączy się bardzo ściśle z wydaniem w języku polskim książki rabina Byrona L. S h e r w i n a *Duchowe dziedzictwo Żydów polskich* (przełożył, opracował i przedmową opatrzył ks. Waldemar Chrostowski, Oficyna Wydawnicza „Vocatio”, Warszawa 1995, ss. 352). Właśnie takie było hasło spotkania i jemu zostały podporządkowane wygłoszone referaty. W odróżnieniu od poprzednich, trwających dwa dni, to sympozjum było jednodniowe. Ma to związek z ustanowieniem w październiku 1994 r. w Warszawie Instytutu Dialogu Katolicko–Judaistycznego. Jego działalność sprawiła, że problematyka dialogu jest systematycznie podejmowana i rozwijana w ciągu całego roku.

Otwierając sympozjum i wprowadzając w jego problematykę ks. dr Waldemar C h r o s t o w s k i, dyrektor IDKJ, wskazał na podwójny nurt dialogu rozwijanego w naszym kraju: międzyreligijny, czyli katolicko– bądź chrześcijańsko–żydowski, oraz międzyetniczny, czyli polsko–żydowski. Wprawdzie obie płaszczyzny przepalają się ze sobą, ale nie wolno ich mieszać ani mylić. Drugą, obok promocji książki Byrona L. Sherwina, okolicznością ukierunkowania problematyki sympozjum, stało się półwiecze od zakończenia II wojny światowej. Spowodowała ona na naszych ziemiach zagładę życia żydowskiego. Wspólną powinnością jest zachowanie resztek tego, co ocalało i nawiązywanie do najlepszych tradycji długiej koegzystencji Polaków i Żydów.

Witając uczestników ks. prof. Michał C z a j k o w s k i, prodziekan Wydziału Teologicznego ATK, podkreślił, że historia polsko–żydowska to nasza wspólna historia. Nakazem chwili, zwłaszcza dla ludzi nauki i pióra, jest upowszechnianie tego, co łączy obydwie narody i obie religie.

Przewodniczący Komisji Episkopatu Polski do Dialogu z Judaizmem, bp Stanisław G ą d e c k i (Gniezno), podkreślił, że or-

ganizowane w Akademii Teologii Katolickiej spotkania mają w Kościele ustaloną pozycję. Tym razem refleksja skupia się na problematyce historycznej, ale nie pod kątem konfrontacji i sporów, lecz w aspekcie tego, co zbliża i łączy. Tę samą rzeczywistość możemy bowiem widzieć wąsko lub szeroko – zależy to przede wszystkim od nas samych. Specyfika życia żydowskiego na ziemiach polskich jest diametralnie odmienna od jego charakteru i uwarunkowań w Europie Zachodniej i w USA. Interesuje ona jednak i jest ważna dla tamtejszych społeczności żydowskich, powinna być również ważna i dla nas. Kultura żydowska – jak drabina Jakubowa – posiada wielorakie odniesienia do rzeczywistości Boskiej i ludzkiej. Wprawdzie jest „zanurzona w niebie”, ale rozwija się i karmi ziemię, pielęgnując w sobie „iskry Boże”. Poznawanie bogactwa duchowej i kulturowej spuścizny Żydów, w tym Żydów polskich, jest niezwykle ważne i owocne. Eksponując potrzebę budowania porozumienia między chrześcijanami i wyznawcami religii żydowskiej, bp S. Gądecki nawiązał do teologii św. Pawła. Dodał, że tolerancja nie wystarcza. Potrzebna jest wspólna troska o prawdę i dobro oraz obopólny szacunek dla tożsamości każdej ze stron.

Podczas sympozjum zostały wygłoszone cztery referaty. Pierwszy, zatytułowany *Polacy – Żydzi: 1000 lat wspólnej historii*, przedłożył historyk i publicysta prof. dr hab. Jerzy Tomaszewski (Uniwersytet Warszawski). Tysiąc lat to symbol, który daje wiele do myślenia. Obie społeczności oddziaływały na siebie zarówno w sferze handlu oraz kultury jak i religii. Zdarzały się obustronne konwersje, ale spotykały się one z obopólną niechęcią i potępieniem. Prelegent twierdzi, że uprzedzenia wyrastały głównie w sferze religijnej, przy czym i w tej dziedzinie dochodziło – paradoksalnie – do przenikania się wierzeń i doktryn.

Polonista, prof. dr hab. Stanisław Frybess (Uniwersytet Warszawski), wygłosił referat *Literatura polska – literatura żydowska: współlistnienie i wzajemne przenikanie*. Rozpoczął od wskazania na rolę literatury żydowskiej w kształtowaniu się kultury literackiej w XIX wieku. Następnie wskazał na niektóre topika żydowskie w literaturze polskiej i motywy polskie w literaturze żydowskiej. Postawił tezę, że literatura piękna może wychowywać czytelników do przyjmowania postaw przeciwnych radykalnym etnocentryzmem. Z reguły stoją one bowiem u podstaw wrogości, a czasami nienawiści kulturowo-narodowych.

Profesor dr hab. Michał F r i e d m a n (Żydowski Instytut Historyczny) w referacie *Rodzina w tradycji żydowskiej* przedstawił rodzinę jako główną komórkę życia żydowskiego. Skoro partnerów małżeństwa kojarzy i łączy ze sobą sam Bóg, zatem rodzina jest instytucją Boską. Jest też gwarantem przetrwania i rozwijania się tradycji żydowskiej. Największą troską rodziców powinno być wychowanie i uposażenie dzieci nie tyle w dobra materialne, co w wiedzę i mądrość.

Czwarty referat, opatrzone tytułem *Związki między teologicznym dziedzictwem Żydów polskich a dialogiem*, wygłosił rabin dr Byron L. S h e r w i n (Spertus Institute of Jewish Studies, Chicago). Nawiązując do Listu Episkopatu Polski z 1990 r. przypomniał, że większość Żydów żyjących obecnie w świecie wywodzi się z terenów dawnej i obecnej Rzeczypospolitej. Holocaust zmiotł z powierzchni ślady żydowskiej obecności, ale mimo to żaden Żyd nie jest w Polsce samotny. „Dusze naszych przodków otaczają nas, witają nas, obejmują nas. Niezliczone dusze żydowskie obejmują Polskę”. Chociaż liczba Żydów w Polsce jest niewielka, Polska wciąż mieszka w Żydach. Punktem wyjścia dla dialogu jest uznanie, iż dziedzictwo polsko-żydowskie stanowi nieodłączną część dziedzictwa polskiego oraz że dziedzictwo polskie jest częścią dziedzictwa Żydów, którzy wzięli swój początek w naszym wspólnym kraju.

Po referatach następowały żywe dyskusje z udziałem uczestników sympozjum, których liczba wynosiła ponad 100 osób. Na zakończenie odbyła się promocja książki *Duchowe dziedzictwo Żydów polskich*, w której wzięli udział przedstawiciele Komisji Koordynacyjnej Organizacji Żydowskich w RP.

„Sympozjum dowiodło – stwierdził dr Eugeniusz S a k o w i c z – iż Polska nigdy nie może być wyparta ze świadomości Żydów. Mimo fizycznej, biologicznej nieobecności Żydów na ziemiach polskich jest tu obecne ich duchowe dziedzictwo. Narodowym socjalistom nie udało się wyrwać duchowych żydowskich korzeni z polskiego gruntu. Ta ziemia zawsze będzie miejscem spotkania dwóch narodów: Polaków i Żydów, a także miejscem dialogu dwóch siostrzanych religii: chrześcijaństwa i judaizmu, i to w skali globalnej, ogólnoświatowej”.

Materiały sympozjum są publikowane w takiej kolejności, w jakiej zostały wygłoszone. W niniejszym numerze „Collectanea Theologica” nie ma jednak tekstu wystąpienia rabina Byrona

L. Sherwina, ponieważ pokrywa się z obszernymi fragmentami jego książki, a w szczególności z jej pierwszą częścią zatytułowaną *Polska – kraj bliski i daleki* (s. 29–73).

Zamieszczono natomiast dwa inne teksty, ściśle związane z problematyką dialogu. Jeden to polski przekład artykułu o. Marcela D u b o i s O P, którego pierwodruk ukazał się w wydawanych w Jerozolimie „Cahiers Ratisbonne” (nr 1). Drugi, opatrzony tytułem *Żydzi i religia żydowska w «Przekroczyć próg nadziei» Jana Pawła II*, stanowi tekst prelekcji wygłoszonej w Instytucie Dialogu Katolicko-Judaistycznego oraz dla wykładowców Wydziału Teologicznego „Bobolanum” w Warszawie, a także w Arcybiskupim Seminarium Duchownym w Przemyślu. Wspomniane prelekcje, wygłoszone przez niżej podpisanego, odbyły się 10 stycznia i 15 marca 1995 oraz 4 marca 1996 roku. Zawsze następowały po nich ożywione dyskusje słuchaczy. Cenne uzupełnienie całości stanowi obszerne sprawozdanie red. Michała H o r o s z e w i c z a na temat wątków judaistycznych w Międzynarodowym Przeglądzie Teologicznym „Concilium”.

ks. WALDEMAR CHROSTOWSKI